

Twee onderzoeken in groep 6

Wat vinden kinderen van lezen?

Er is de afgelopen tijd veel geschreven over leesvaardigheid en leesmotivatie van kinderen en jongeren. Maar wat vinden ze er eigenlijk zelf van? Tijd om leerlingen zelf aan het woord te laten. De informatie is verzameld in twee verschillende onderzoeken.

TEKST **KEES BROEKHOF EN KARIN HOOGEVEEN**

In Utrecht startte anderhalf jaar geleden de Werkplaats Onderwijsonderzoek Utrecht - Gelijke Kansen (WOU-GO). Tien scholen met veel leerlingen die een risico lopen op leerachterstanden voeren elk een eigen praktijkonderzoek uit. Meerdere onderzoeken gaan over leesonderwijs. Om de resultaten op het gebied van leesmotivatie in beeld te krijgen, is er een 'nulmeting leesmotivatie' uitgevoerd aan het begin van groep 6. Die keuze heeft twee redenen. Twee jaar later kunnen we dezelfde leerlingen nogmaals bevragen om te kijken of er veranderingen zijn. En groep 6 is voor veel leerlingen een omslagpunt. Er is dan een overgang van leren om te lezen naar lezen om te leren. De teksten

bevatten minder gangbare woorden, meer abstracte 'schooltaal' en doen een groter beroep op het taal- en denkvermogen van leerlingen. Vooral kinderen van laagopgeleide ouders hebben moeite met deze overgang (Chall, Jacobs, & Baldwin, 1990). Een groep van 250 leerlingen heeft een vragenlijst over leesmotivatie ingevuld.

ONDERZOEK NAAR LEESMOTIVATIE

De onderzoeksresultaten worden aangevuld met uitspraken van leeftijdgenoten die zijn opgetekend in een ander onderzoek naar leesmotivatie, dat Sardes uitvoerde in opdracht van de Onderwijsraad (2019), met de titel: *Cijfers en meningen over lezen in Nederland.*

Groep 6 is voor veel leerlingen een omslagpunt. Er is dan een overgang van leren om te lezen naar lezen om te leren

WAT ZEGGEN DE LEERLINGEN?

De lijst met twintig vragen van het WOU-GO-onderzoek heeft betrekking op vier factoren:

1. Het waargenomen belang van lezen.
2. Inschatting van de eigen leesvaardigheid (self-efficacy).
3. Plezier in lezen (betrokkenheid bij lezen).
4. Interactie met anderen over boeken.

Op elk van die aspecten scoren de leerlingen in groep 6 hoog.

1. HET BELANG VAN LEZEN

Of leerlingen lezen belangrijk vinden, werd gemeten aan de hand van de vragen: vind je het belangrijk om boeken te lezen? Vind je dat iedereen goed moet kunnen lezen? Denk je dat je veel leert van boeken lezen? Bij elke vraag gaven de leerlingen op een vierpuntschaal aan in hoeverre het van toepassing was op hun eigen situatie. Er kwam een hoge gemiddelde score uit, namelijk 3.3. Ze vinden niet alleen dat lezen voor henzelf belangrijk is, maar zijn van mening dat iedereen goed moet

Zelf de leesmotivatie van leerlingen meten

Leerkrachten die zelf willen onderzoeken hoe het ervoor staat met de leesmotivatie van de leerlingen, kunnen via de bibliotheek deelnemen aan de monitor van de Bibliotheek op school. De vragenlijsten daarvan zijn niet identiek aan die van het WOU-GO-onderzoek, maar geven niettemin een bruikbaar beeld van het leesgedrag, het leesplezier en de leesvoorkeuren van leerlingen, en ze bieden goede aanknopingspunten om hier samen met de bibliotheek aan te werken.

Scholen die met *Nieuwsbegrip* werken, kunnen de leesmotivatie en de leesattitude van leerlingen meten met een nieuwe vragenlijst die jaarlijks in september kan worden afgenomen als onderdeel van de *Nieuwsbegrip*-inferentietoets.

Praten over boeken is niet
vanzelfsprekend voor
leerlingen in groep 6

kunnen lezen. Leerkrachten constateren dat het dus zin heeft om voortdurend te benadrukken hoe belangrijk lezen is (Van der Kaa, 2014).

Waarom vinden leerlingen lezen belangrijk? Leerlingen in groep 6 die zijn geïnterviewd voor het andere onderzoek noemen vaak de woordenschat: 'Je leert nieuwe woorden, zonder het aan de juf te vragen.' Ook voor spelling is lezen goed, vinden ze: 'Als je bijvoorbeeld het woord *schaap* een paar keer hebt gelezen, zul je het nooit meer verkeerd schrijven.' Een leerling stelt: 'Lezen is goed voor alles wat met taal en ook rekenen te maken heeft.' Maar anderen vinden 'dat rekenen toch niet zo veel met taal te maken heeft'.

2. INSCHATTING VAN DE EIGEN LEESVAARDIGHEID

Hoe leerlingen hun eigen leesvaardigheid inschatten, is gemeten met vragen als: vind je lezen makkelijk of moeilijk? Begrijp je alles wat je leest? Denk je dat je goed kunt lezen? Ook hier kwam een hoge gemiddelde score uit, namelijk 3.3. De leerkrachten van deze leerlingen plaatsen vraagtekens bij deze uitkomst: 'Soms denken leerlingen dat ze de tekst begrijpen, maar dat is niet altijd zo.' Ook kan het zijn, zo vertellen zij, dat de leerlingen het hebben ingevuld voor technisch lezen, waarop zij vaak beter scoren dan op begrip- pend lezen.

Leerlingen die in het andere onderzoek zijn geïnterviewd, vertellen goed te weten hoe goed ze zijn in lezen, omdat dit op school met toetsen wordt gemeten: 'Ik ben heel goed in lezen. Ik lees op het hoogste niveau. Op school kijken ze hoe je leest met leestoetsen. Ze weten dan of je het goed kunt of dat je nog meer moet oefenen.' Soms blijkt uit een antwoord dat een leerling bij goed lezen inderdaad eerder denkt aan technisch lezen: 'Ik ben een beetje goed in lezen. Maar ik vind wel dat ik het beter zou kunnen. Als ik hardop moet lezen voor mama of papa, dan is dat vaak een beetje lastig.'

3. PLEZIER IN LEZEN

Het plezier in lezen is gemeten met vragen als: houd je van boeken lezen? Krijg je graag een boek, bijvoorbeeld voor je verjaardag? Hoe

Tips voor praten over boeken in de klas

vind je het om tijdens de vakanties te lezen? De meeste leerlingen vullen in dat zij plezier beleven aan lezen, de gemiddelde score is 2.9. De leerkrachten tekenen daarbij aan dat het voor leerlingen veel uitmaakt welk boek ze lezen: 'Ze willen in het verhaal meegezogen worden.' 'Het boek moet grappig zijn.' Voorbeeldgedrag van de leerkrachten en enthousiasme van andere leerlingen kunnen ervoor zorgen dat een hele klas plezier in lezen krijgt, zo vertellen de leerkrachten (Bloem, 2021; Kavanagh, 2019).

Ook uit de interviews met leerlingen blijkt dat het vaak van het boek afhangt of leerlingen in groep 6 leesplezier ervaren: 'Als het een spannend boek is, dan vind ik het wel leuk. Het is dan spannend om te lezen wat er allemaal in het verhaal gebeurt.' Maar lezen is niet altijd leuk: 'Ik vind lezen aan de ene kant wel leuk, zoals de dikke *Donald Duck*-pockets. Maar aan de andere kant ook wel weer saai. Ik heb niet zoiets van: ik wil lezen.' Over lezen op school lopen de meningen uiteen: 'Het is dan lekker rustig in de klas', zegt een leerling. Een boek cadeau krijgen of geven, is allerminst gebruikelijk: 'Vriendinnen vragen altijd make-up of geld. De jongens willen een bal of iets met gamen, in ieder geval nooit een boek.'

4. INTERACTIE OVER BOEKEN

De sociale kant van lezen is gemeten met vragen als: vind je het leuk om klasgenoten te vertellen over goede boeken die je hebt gelezen? Zou je graag boeken uitwisselen/ruilen met vrienden? Praat je graag over wat je leest? Interactie over lezen waarderen de leerlingen minder hoog dan de andere onderdelen, de gemiddelde score is 2.4. De leerkrachten denken dat taalzwakke leerlingen het lastig vinden om over boeken te praten. Ook vinden leerlingen het niet fijn om voor de klas iets te vertellen. Daarom zijn veel scholen op zoek naar andere werkvormen (zie het kader 'Tips voor praten over boeken in de klas').

Praten over boeken is niet vanzelfsprekend voor leerlingen in groep 6, zo blijkt uit het andere onderzoek: 'Soms vind ik het wel leuk om over een boek te vertellen en als het een grappig of bijzonder boek is, dan vertel ik

erover aan papa of mama.' Ook onderling praten de leerlingen weinig over boeken: 'Met vriendinnen praat ik niet echt over boeken en lezen.' Uit diverse onderzoeken komt naar voren dat interactie rond boeken een sterke impuls kan geven aan de leesmotivatie (Huysmans, 2013; Notten, 2011). Bovendien kunnen deze gesprekken kinderen helpen om het juiste boek te vinden. Hier lijkt een mooie kans te liggen voor leerkrachten die meer werk willen maken van leesmotivatie (Pronk & De Vos, 2019).

CONCLUSIE: BELANGRIJK OF LEUK?

De resultaten van beide onderzoeken geven aanleiding om te investeren in een levende dagelijkse leescultuur in de klas. De meeste leerlingen vinden lezen belangrijk, maar dat betekent niet dat ze het ook leuk vinden, laat staan geregeld doen. Daarom is het belangrijk dat lezen een vanzelfsprekend onderdeel wordt van het lesprogramma en dat leerlingen de kans krijgen om met elkaar in gesprek te gaan over boeken en zo hun eigen leescultuur in de eigen klas vormgeven. Voor het onderdeel 'interactie' kunnen leerkrachten ondersteuning gebruiken, zo blijkt uit het onderzoek van de Werkplaats.

- Kijk voor werkvormen naar '25 korte werkvormen voor de boekenkring' op internet.
- Laat na het stillezen een leerling kort vertellen over zijn boek.
- Doe met een leerling voor hoe je in tweetallen kunt praten over boeken.
- Gebruik de vragenkaartjes van Aidan Chambers voor gesprekken in tweetallen. Geef dit een extra impuls met de kaartjes 'Vragen voor tweetalgesprekken met vervolgvragen', die je op internet kunt vinden.
- Extra inspiratie: *Over boeken gesproken* (Stichting Lezen, 2021).

KEES BROEKHOF

(k.broekhof@sardes.nl)
is adviseur en trainer bij Sardes, met als specialisatie taalvaardigheid

KARIN HOOGEVEEN

(k.hoogeveen@sardes.nl)
is senior adviseur en onderzoeker bij Sardes

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 9
Mei
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen
50%
korting

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Debatteren
om te leren
Selectief mutisme: wat
als een kind niet praat?
Interview
Ronald Heidanus

Betrokken bij wereld- problemen

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692